

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks/juni 2018
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroecstraat 15
3080 T

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 46

Juni 2018

Foto

Congopresse

Ledenbijdragen

Wij zeggen dank voor de nagekomen lidmaatschapsbijdragen die wij de jongste tijd mochten noteren (blz. 18), in het bijzonder voor de vrienden die er prijs op stelden het bedrag ervan naar boven toe af te ron

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT STEEDS MET DANK TEGEMOET GEZIEN

Rekeningnummer :

IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB

In dit nummer :

blz.

Grote noden !	3
En nog steeds het (koninklijk) Afrikamuseum	4
Professor Vandepitte is niet meer	6
De gruwelijke Simba-rebellie	8
In verband met “Kinderen van de kolonie”	11
Een pioniersvrouw in Congo-Vrijstaat	12
De zware reis van zuster Humiliana (2)	14
Uit de pers geknipt	18
Aanvullende lijst van ontvangen bijdragen	18

Grote noden !

De noord-zuidrelaties zijn van oudsher een heet hangijzer geweest en lange jaren regende het klachten over de geldstromen waarvan men zei dat die overmatig van zuid naar noord stroomden. Eerder verrassend is wel dat vandaag meer genuanceerde reacties naar boven komen, waaruit in elk geval blijkt dat er behoefte is aan een vernieuwd beleid.

Recent nog werden er nu bijvoorbeeld indrukwekkende cijfers gepubliceerd over de bedragen die door Afrikanen vanuit Europa naar hun verwanten en relaties in Afrika worden overgemaakt.

Ook is het zo dat men vandaag zijn brievenbus niet meer kan openen zonder overstelpt te worden met smeebeden allerhande van een onoverzichtelijk aantal NGO's die willen voorzien in de plicht om in diverse noden van ontwikkelingslanden te voorzien. Dat zulke noden vaak acute vormen aannemen, zoals bij natuurrampen of epidemieën valt niet te betwijfelen maar er doen ook bezwaren de ronde over het ongeordende en soms irrationele en storend concurrentiële optreden van zulke organisaties.

Maar vooral gaan er vandaag stemmen op in verband met de openbare en privé ontwikkelingshulp, waarvan ons lange jaren werd voorgehouden dat de ontwikkelde landen een zeker percentage van hun BNP aan ontwikkelingswerk dienden te wijden. Maar nu horen wij meer en meer de mening verkondigen dat die ontwikkelingshulp met alleen ondoeltreffend, maar zelfs schadelijk zou zijn voor de ontplootting van achtergebleven landen.

In een vorige bijdrage verwezen wij o.m. al naar een moedige toespraak van de President van Ghana die onderstreepte dat zijn land eindelijk de fierheid moest weten op te brengen om de handen uit de mouwen te steken en zijn lot in eigen handen te nemen.

Soortgelijke stoere taal lazen wij nu vanwege onze landgenoot J.J. Schul, voorzitter van Iday, een machtig netwerk van 633 organisaties die de dialoog tussen de Afrikaanse burgerbewegingen en hun regeringen wil bevorderen. Hij schrikt er niet voor terug te verkondigen dat de Afrikaanse leden van deze vereniging vragen dat de internationale hulp wordt stopgezet, zodat hun regeringen verplicht worden gevolg te geven aan de oproepen van de Afrikaanse burgers om hun beleid dringend bij te sturen.

Gezien de snelle demografische ontwikkeling van het Afrikaanse continent zijn dringende ingrepen nodig om de plaatselijke bevolking, die nog al te zeer analfabeet is, in staat te stellen om een waardige plaats in te nemen in de mondiale economie en een einde te maken aan de behoefte om te emigreren.

Guido Bosteels, voorzitter

En nog steeds het (koninklijk) Afrikamuseum

De plechtige openingsceremonie van het vernieuwde Koninklijke Museum voor Midden-Afrika is, zoals intussen algemeen bekend, vastgesteld op 8 december 2018. Zeggen dat dit evenement ons optimisme inboezemt doet helaas dewaarheid geweld aan. De verstarring in de opvattingen van de promotoren is van die aard dat wij ons zorgen maken.

Het ziet er dus naar uit dat wij ons in dat vernieuwde concept aanzienlijk minder thuis zullen voelen dan in de vertrouwde historische zalen van de vorige configuratie en dat we ons zullen moeten paaieren met de opinie die zo glansrijk uiteen is gezet door professor emeritus Jean-Luc Vellut, zoals wij daar melding van hebben gemaakt in ons nummer 44. Herinneren wij eraan dat deze oud-professor aan de Universiteit Lovanium in 2005, in het oude Museum, de alom geprezen, evenwichtige en waardige tentoonstelling “Het geheugen van Congo” georganiseerd had.

Laten wij nog even diens zwaarwichtige woorden herhalen: De nieuwe voorstelling, zoals we ze kennen vertoont een gemis aan informatie en is gekenmerkt door wrok. De lock-out van afwijkende meningen is zo diep verankerd dat men zich opnieuw in een periode van overheidsensuur zou gaan wanen. De voorwaarden tot een flop op wetenschappelijk en wellicht ook menselijk vlak zijn dus verenigd.

Laten wij er bij deze gelegenheid nog eens aan herinneren dat de taak waarvoor Afrikanetuisen werd opgericht zich in principe beperkt tot het verzamelen, bekendmaken, valoriseren en voor het nageslacht bewaren van de gezamenlijke ervaringen die wij met ons meedragen als herinnering aan het ontwikkelingswerk dat de Belgen — Nederlandstaligen inbegrepen — op en rond de evenaar tot stand hebben gebracht. Van die opdracht heeft onze vereniging zich op heden voor een groot deel gekweten. Wanneer evenwel de waarden worden aangetast waarvoor wij ons destijds hebben ingezet en kwetsende taal wordt gevoerd ten aanzien van de bewonderenswaardige inzet waarvan zoveel toegewijde werkers in aartsmoeilijke omstandigheden blijk hebben gegeven, kunnen wij dat natuurlijk niet zo maar over ons heen laten gaan.

De meer militante strijd tegen de misvattingen, het onbegrip en de soms stuitende kwaadwilligheid waaraan veel media tegenwoordig zo graag meedoen blijft niettemin hoofdzakelijk een opdracht van de inmiddels meer dan honderd jaar oude koepelorganisatie waarvan zowat 25 Afrika-verenigingen deel uitmaken : de Koninklijke Belgische Unie voor de Overzeese landen (KBUOL/UROME).

In een bijzonder energieke brief heeft UROME (het letterwoord waaronder de vereniging het best gekend is) de Museumdirectie gevraagd kennis te kunnen maken met de zaal die aan de koloniale geschiedenis wordt gewijd en waarvan gevreesd wordt dat zij geen bevredigend beeld zal weergeven van wat de Belgen er verwezenlijkt hebben. Meteen wordt het recht op interventie gevraagd om zo nodig een en ander terug op een aanvaardbaar voetspoor te brengen. Uw voorzitter heeft namens onze vereniging, als aangeslotenlid, deze brief mee ondertekend.

Het is overigens geweten dat er in de schoot zelf van het Museum grote onenigheid heeft bestaan en zeker nog blijft bestaan over de wijze waarop deze geschiedenis moet worden voorgesteld. Het is in dit opzicht bijzonder betreurenswaardig dat eminente en uiterst integere professoren zoals bijvoorbeeld de voornoemde professor Jean-Luc Vellut en oud-rector van de ULB, Pierre de Maret, die voorheen als wetenschappelijke adviseurs een belangrijke rol vervulden bij de pvolging van de activiteiten van het KMMA, thans als “persona non grata” worden beschouwd en op onbegrijpelijke wijze op afstand werden gehouden van de renovatiewerken.

Zeker zo zorgwekkend en ergerlijk is dat ook aan de verenigingen van oud-kolonialen alle medezeggenschap in de renovatiewerken is ontzegd, terwijl inmiddels bekend is geworden dat een uiterst militante organisatie van de zg. diaspora (Congolezen op Belgisch grondgebied) de beschikking heeft gekregen over een zaal, om die naar eigen inzicht in te richten. Natuurlijk moet daarvan worden gevreesd dat zij daarin hun anti-kolonialistische complexen de vrije loop zal laten.

Nu pas is nog maar een ander teken aan de wand verschenen dat weinig goeds laat voorzien. Dat is de vaststelling dat dit van oudsher “koninklijk” Museum voortaan dit koninklijk predicaat zal moeten derven. Inderdaad dient de vernieuwde instelling zich doodgewoon aan onder de “gemoderniseerde” naam “AfricaMuseum”. Meteen rijst dan ook al het vooruitzicht dat aan de stichter van het Museum, koning Leopold II, niet langer de ereplaats voorbehouden zal blijven die hem op gepaste wijze had moeten blijven toekomen. Die vrees wordt des te acuter nu “men” het in zijn hoofd heeft gehaald ook nog te willen gaan morrelen aan het monument (van de hand van beeldhouwer Tom Fransen) dat in het park rond het Museum aan ons Afrikaans verleden is gewijd, en waarin ook een borstbeeld van deze koning-stichter verwerkt is.

PROFESSOR VANDEPITTE IS NIET MEER

Wij moeten helaas het heengaan betreuren van de legendarische professor in de geneeskunde, **Jozef Vandepitte**. Deze befaamde medicus had de respectabele leeftijd van 96 jaar bereikt en was nog een van de laatste overlevenden onder de pioniers die het universitair onderwijs in het koloniale Belgisch Congo, met name aan de universiteit Lovanium, gestalte hadden gegeven.

Jozef Vandepitte had dus in 1922 het levenslicht gezien in het polderdorp Uitkerke. Amper zes jaar oud, moest hij het verlies van zijn vader betreuren, die als oud-strijder 1914-18 voortijdig bezweken was aan de gevolgen van een gasaanval aan het IJzerfront. Ondanks dit zware verlies slaagde de weduwe Vandepitte in de zware opdracht haar zes kinderen een uitstekende opvoeding te geven. Een uitblinker was in elk geval zoon Jozef die na zijn middelbaar onderwijs aan het Sint-Lodewijkscollege te Brugge opteerde voor de medische faculteit.

De belangstelling die de jonge medicus betoonde voor microbiologie/bacteriologie richtten al gauw zijn stappen in de richting van de tropische geneeskunde. Na het behalen van een aanvullend diploma aan het Koninklijk Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen volgde dus spoedig — reeds in 1946, en jonggehuwd — zijn eerste afreis naar de toenmalige Kolonie. Zoals steeds, begon zulke carrière met een maand stage, die de jonge arts doorliep aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde Prinses Astrid te Leopoldstad.

Niet zonder verbazing maakte hij daar kennis met wetenschappelijke apparatuur en technieken die — rechtstreeks geïmporteerd uit de USA — nog volslagen onbekend waren aan de Leuvense Universiteit !

Na deze stage kwam dr. Vandepitte op zijn eerste definitieve standplaats terecht : het laboratorium van Stanleystad. Daar kreeg hij onder meer te maken met de bestrijding van pest, een kwaal die op geregelde tijdstippen in het district Ituri kwam opduiken.

Na een tweede diensttermijn, opnieuw in Leopoldstad, waar hij zich vooral op de bestrijding van sikkelcelanemie toelegde, bracht de derde diensttermijn de jonge arts naar de recent gebouwde stad Luluaburg, waar hij directeur zou worden van het splinternieuwe provinciaal laboratorium. Hij voelde zich bijzonder gelukkig in deze mooie moderne stad met haar behaaglijk klimaat.

Na een aanvullende studiecycclus in de USA, bracht zijn vierde diensttermijn dokter Vandepitte voor de tweede maal naar Stanleystad. Zijn aandacht ging er o.m. uit naar een revolutionaire vaccinatiecampaagne tegen polio, bij middel van een oraal toegediend vaccin dat was gelanceerd door de Amerikaanse professor Koprowsky. Deze onderneming bracht heel wat commotie teweeg toen een Britse journalist Edward Hooper, niet gehinderd door veel wetenschappelijke bagage, via een lijvig boek "The River" met de thesis voor de dag kwam dat deze vaccinatie aan de oorsprong gelegen zou hebben van de verspreiding van AIDS. Na veel discussie en een diepgaand wetenschappelijk congres in Londen verloor deze beschuldiging alle geloofwaardigheid maar men kan zich de stress en de energie inbeelden die deze bewogen episode vanwege de betrokkenen heeft kunnen vergen.

Een belangrijk keerpunt in de loopbaan van dr. Vandepitte was de start, in 1954, van de universiteit Lovanium in Kimuenza (Leopoldstad). Inderdaad werd hij er een van de eerste hoogleraren, uiteraard in bacteriologie. Men begrijpt zijn intense voldoening toen na enige jaren de twee eerste Congolezen tot doctor in de geneeskunde konden worden gepromoveerd. Maar de tijd staat niet stil en toen de beroemde professor Piet De Somer geroepen werd om rector van de Leuvense Alma Mater te worden, werd diens leerstoel aan professor Vandepitte toegewezen.

Niettemin bleef professor Vandepitte nauw betrokken bij de academische activiteiten in het inmiddels onafhankelijk geworden Congo. Hij trad er nog jarenlang op het voorplan als visiting professor. Een bijzonder emotioneel moment, meteen een prachtige bekroning van zijn langdurige inzet, was de benoeming van een van zijn Afrikaanse studenten tot hoogleraar aan deze universiteit.

Uit respect voor zijn jarenlange inzet voor de opleiding van jonge artsen in de tropische geneeskunde werd aan de Leuvense Universiteit een tweejaarlijkse prijs Jozef Vandepitte ingesteld. (GB)

DE GRUWELIJKE SIMBA-REBELLIE

Over de zwartste bladzijde uit Congo's jonge geschiedenis

Dat de geschiedenis van de jonge democratische Republiek Congo tijdens de voorbije halve eeuw niet over een pad van rozen heeft gelopen, is gewoonweg een eufemisme. Toch is de opstand van de zogenaamde Simba's (1964-1967) wellicht de meest afgrijpselijke en bijna fatale crisis geweest die het land heeft doorgemaakt. Deze episode heeft enkel een spoor van bloed, tranen en gruwel nagelaten.

Om de herinnering aan deze tragische gebeurtenissen niet in onverschillige vergetelheid te laten vervallen, heeft een doelbewuste en onvermoeibare auteur, Michel Faeles, het als zijn plicht beschouwd hieraan, in eigen beheer, een objectieve historische studie te wijden.

Dit bondig relaas (65 pagina's) is nu in een Nederlandse vertaling van de persgekomen. De heer Faeles is inderdaad in zijn toenmalige hoedanigheid van directeur van de Federatie van Ondernemingen in Congo (F.E.C.) als een van de weinige en wellicht de best ingelichte overlevende getuige van die gebeurtenissen overgebleven. Zelf oud-gijzelaar heeft hij die gebeurtenissen van het begin tot het eind meegemaakt, waarbij hij trouwens ternauwernood zelf aan de dood ontsnapt is.

Natuurlijk moeten wij even blijven stilstaan bij de politieke achtergronden van het gebeuren, die eigenlijk maar goed te begrijpen zijn met de zogenaamde Koude Oorlog op de achtergrond. Na de ontbinding van het Congolese parlement in oktober 1963 richtten de linkse oppositiepartijen, gedomineerd door het MNC-Lumumba, een extremistische, anti-westerse “Conseil national de Libération” op. De leiders van die IC.N.L.” vinden elkaar in Brazzaville terug, waar zij de grondslagen leggen van de indoctrinatie van hun revolutionaire troepen, waarbij onder meer wordt voorzien in het elimineren van alle Congolezen die enig niveau van ontwikkeling en gezag hebben bereikt.

Geleidelijk komen de namen van de herauten van de revolutionaire beweging op de voorgrond : Pierre Mulele (geïndoctrineerd in het China van Mao), Gaston Soumialot, (geïndoctrineerd door het Sovjet-regime in Moskou), net als Christophe Gbenye, die vice-eerst-minister en minister van Binnenlandse Zaken in de regering Lumumba is geweest en die eerste minister zal worden van de kortstondige “Volksrepubliek Congo-Stanleyville” (van 5 september 1964 tot 24 november 1964, dag van de interventie van de Para's in Stanleystad). Verder vermelden wij nog de diabolische opperbevelhebber van het Simba-leger, generaal Olenga. Voorts kunnen ook de toenmalige regeringen van de omliggende landen Burundi, Congo-Brazzaville, Soedan en Oeganda hun verantwoordelijkheid voor hun steun aan de rebellenbeweging niet ontlopen. Wij spreken dan nog niet van de geheime financiële middelen en wapens die vanuit Moskou en Peking ter beschikking waren gesteld om deze nefaste onderneming te ondersteunen. De geopolitieke motivering die achter deze medeplichtigheid verdoken zat is voor ons natuurlijk zonneklaar.

Het is verbazend hoe snel de opstandige beweging om zich heen heeft kunnen grijpen. De beweerde onkwetsbaarheid die de jonge strijders dachten te bezitten dank zij een inwijdingsritueel dat door féticheurs werd toegediend (“Mulele Mai”) boezemde de soldaten van het nationaal leger een heilige schrik in.

Nagenoeg twee derden van het Congolese grondgebied waren in korte tijd onder de controle van de rebellenbeweging gekomen : tot in de buurt van Port-Francqui (Ilebo) en in de omgeving van Elisabethstad (Lubumbashi) (Zie de kaarten op blz. 15 en 53 van het boek). Toch was slechts een van de klassieke zes provinciehoofdplaatsen veroverd kunnen worden : en dat was natuurlijk Stanleystad. Daar waren zij op 5 augustus 1964 binnengevallen.

Slachtoffers

De principes die door de Conseil national de libération waren vastgelegd en die door zijn gewapende arm, het “volksbevrijdingsleger”, ten uitvoer moesten worden gelegd werden op alle veroverde plaatsen op gelijkaardige wijze toegepast :

- liquidatie van de ‘intellectuelen’ : dit gegeven is in de meest ruime zin op te vatten, d.w.z. al wie met ook maar enige gezagsfunctie belast was : alle administratief personeel, maar ook al degenen die ook maar enig teken van welstand (bril, horloge, nette kleding) vertoonden ;
- vernietiging van de aloude gewoonterechtelijke structuren. Dit verbreken van de bestaande taboes gaat gepaard met onbeschrijflijk gruwelijke foltering, afsnijden van lichaamsdelen, verplichte incestueuze handelingen, onmenselijke terechtstellingen, dit alles in de verplichte aanwezigheid van familieleden.
- verbod van elke vorm van syndicale activiteit

Naarmate de positie van de rebellen verzwakt, meer bepaald na een zware nederlaag van de Simba's in de buurt van Boënde, waar zij door de een huurlingenleger in een hinderlaag waren gelokt en talrijke manschappen verloren hadden, stuurt opperbevelhebber Olenga een telegram naar de plaatselijke bevelhebbers die de veiligheid van de niet autochtone bevolking op losse schroeven zet.

Het aantal slachtoffers langs Congolese zijde zal voor altijd onbekend moeten blijven. De auteur heeft zich aan zeer voorzichtige ramingen gewaagd, die uitkomen op een benaderend cijfer van 50.000 mensen, waarvan men zich moest afvragen waarom zij op zulke afschuwelijke wijze door hun eigen landgenoten moesten worden afgemaakt. Voorts moet nog rekening worden gehouden met een groot aantal "collaterale" slachtoffers. Dat zijn de mensen die van honger, uitputting en ziekte gestorven zijn omdat talrijke bevolkingsgroepen zich genoodzaakt hadden gevoeld zich in de wouden terug te trekken om de slachtingen door de Simba's te ontlopen.

Wat de buitenlandse slachtoffers betreft zijn duidelijker cijfers beschikbaar, zij het ook dat niet alle afgezonderd levende mensen geïdentificeerd zijn kunnen worden. De auteur houdt het voorlopig bij 450 mensen, waarvan er 423 in het boek, zo mogelijk met naam en voornaam konden worden vermeld, waaronder 285 Belgen. Ook worden er 145 katholieke bedienaren van de eredienst geteld en 22 protestantse. Men kan zich nauwelijks een voorstelling maken van de afgrijselijke omstandigheden waarin de meesten onder deze religieuzen — wier enige schuld het was hun leven ten dienst van de mensheid te hebben gesteld — van het leven werden beroofd.

Solidariteit

Als er al één positief element uit dit gruwelverhaal kan worden gedistilleerd, dan zijn het de roerende blijken van solidariteit waarvan zoveel Congolezen blijk hebben gegeven om hulp te bieden aan buitenlandse gegijzelden.

Zeer terecht heeft Michel Faeles sterk de nadruk willen leggen op deze hulpverlening, die steeds met groot gevaar voor het eigen leven gepaard is gegaan. Nadrukkelijk citeert hij dan ook concrete voorbeelden van zulke onbaatzuchtige heldendaden. Er zijn trouwens verschillende gevallen gekend van Congolezen die als martelaar gevallen zijn bij pogingen om het leven van buitenlandse bewoners te redden.

Tot slot

In het jaar 2014 heeft in de Sint-Goedele en Sint-Michielskathedraal te Brussel een waardige en ontroerende plechtigheid plaatsgevonden — vijftig jaar na de feiten — ter nagedachtenis van al de talrijke slachtoffers van de Simbarebellie. Een plechtige herdenkingsmis werd geconcelebreerd door de aartsbisschoppen Léonard van Belgische zijde en Utembi-Tapa van Congolese zijde. Laten wij hopen dat de nagedachtenis van de onschuldige slachtoffers van deze tragedie niet in de vergetelheid zal verzinken. Het hier besproken boek zal in dat opzicht zeker zijn nut bewijzen. (GB)

Dit boek "Een vergeten tragedie" is bij onze vereniging verkrijgbaar tegen de prijs van 10 euro (+ 3 euro voor verzendingskosten).

In verband met “Kinderen van de kolonie”

De VRT (Programma Canvas) is erin geslaagd heel wat aandacht naar zich toe te halen voor haar programmareeks “De kinderen van de kolonie”, maar zoals te vrezen viel, blijken de makers van deze reeks er niet in geslaagd te zijn zich aan de mainstream van vooringenomenheid te onttrekken. Wij wachten nog even op het verdere verloop van de reeks vooraleer een balans op te maken.

Intussen richten wij alvast een dankwoord tot een van onze wakkere correspondenten die een bijzonder interessant element in de discussie naar voren brengt. Hij bezorgde ons namelijk een fragment uit een toespraak van de alom geprezen toenmalige gouverneur-generaal Pierre Ryckmans, die ons meteen tot de kern van de zaak brengt. Belangrijk is in elk geval dat deze woorden dateren uit het jaar 1946, d.w.z. kort na het einde van de tweede Wereldoorlog, toen de gevolgen van de zware oorlogsinspanning nog niet uitgewist waren.

Wij vertrekken van een geciteerd fragment uit d etoespraak die Ryckmans te Leopoldstad hield op op 5 juli 1946: (uiteraard in vertaling).

“De inlanders in onze dorpen kennen geen overvloed : wel integendeel : hun levensstandaard kan niet lager zijn, hij ligt immers beneden het levensminimum. In de gewoonterechtelijke milieus in Afrika heerst de grootste armoede. Hun bezigheden stellen de bewoners nauwelijks in staat in hun meest elementaire behoeften te voorzien. De grote massa is slecht gehuisvest, slecht gekleed, slecht gevoed, ongeletterd, onderhevig aan ziekte en vroegtijdige dood.”

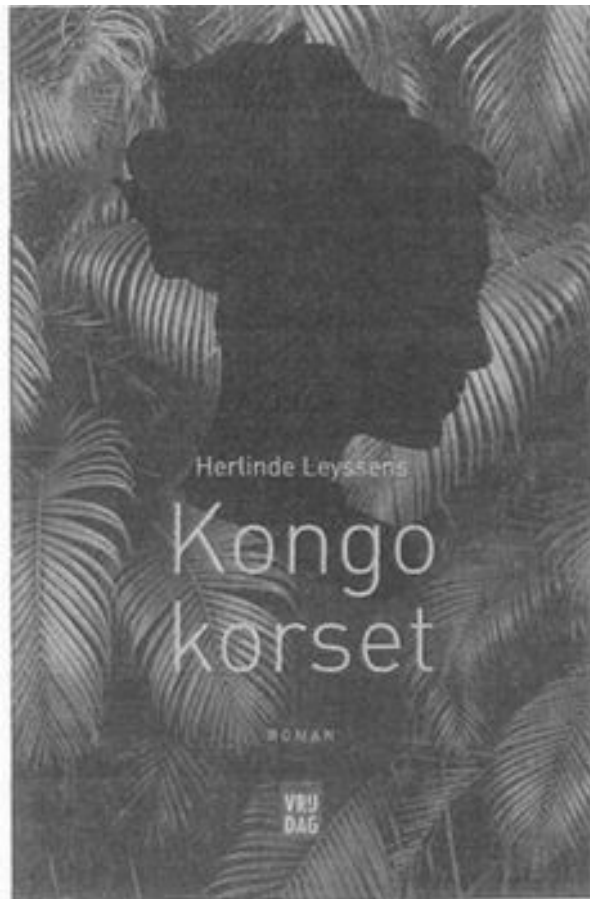
Dit fragment is natuurlijk uit zijn context gerukt. De navolgende passage is men helaas ‘vergeten’ : “De landelijke economie kende het wiel niet, noch het water-reservoir, noch de katrol, noch de baksteen, noch de zaag, noch meststoffen. Reken maar uit wat een arbeidsdag kost om een hak te vervaardigen, of de manier waarop een prauw te water wordt gelaten, of enkele kilo's wild met behulp van netten te verschalken, of een hectare grond teeltklaar te maken in het oerwoud, of een baal katoen ter bestemming te krijgen... Welke productiviteit kan men in zo'n soort economie verwachten om kapitaal aanwas mogelijk te maken ?”

Pierre Ryckmans stelde in feite de overgang naar een ontwikkelingseconomie voor : “Natuurlijk vragen Zwarten en Chinezen niets liever dan te kunnen genieten van de goederen van de beschaving, als ze maar het geld hadden om ervoor te betalen. Door hun armoede worden ze uitgesloten van economisch leven. Ze zijn arm omdat ze weinig en slecht produceren. Ze produceren weinig en slecht omdat ze niet efficiënt zijn en gebrek hebben aan kapitaal en werktuigen. Wat zij nodig hebben is krediet en technische assistentie. Laten wij voor hen een vijfjarenplan opmaken ! Onze eerste plicht jegens de inlanders is hen te wapenen voor het leven |” (einde citaat).

Zulke taal komt ons zeker niet onbekend voor ! Is het niet in deze zin dat het koloniaal beleid zich tijdens de navolgende jaren zich had ontwikkeld ? Helaas is het moeilijker gebleken dan gedacht om die “economische reflex” in de Afrikaanse geestesgesteldheid door te doen dringen. Als men bedenkt dat eind van de jaren '50 slechts 5% van de fiscale inkomsten van inlandse oorsprong waren, tegen 95 % van de Europese ! Uiteraard komen wij op deze problematiek eerlang terug !

EEN PIONIERSVROUW IN CONGO-VRIJSTAAT

Een originele en frisse verschijning op de boekenmarkt, dat is het recent verschenen boek van Herlinde Leyssens "Kongokorset" (Uitgeverij VRIJDAG, Antwerpen). Zo een publicatie wordt met genoeg bekeken, temeer als het gaat over een onderwerp dat ons van nature nauw aan het hart ligt : de prille jaren van het Belgische avontuur aan de evenaar. Daarbij ontdekken wij meteen de eersteling van een ons uiteraard nog onbekende en jongevrouwelijke auteur bij wie het plezier van het schrijven blijkbaar in het bloed zit !

Deze Herlinde Leyssens brengt ons het geromanceerde levensverhaal van een zekere Gabrielle Deman, die zij ons voorstelt als de eerste Europese vrouw die — in 1904 ! — Congo doorreisde heeft. Voor iemand uit de burgerij kan het wel kloppen dat zij zowat de eerste van haar geslacht geweest kan zijn geweest om zich in zulk een avontuur te wagen, maar vrouwen van religieuze status waren er-wel al veel vroeger, zoals de Zusters van Liefde bijvoorbeeld, die al in 1893 van Matadi naar Mikalayi gereisd waren, zoals onze lezers al weten, en dat in een tijd toen de spoorlijn Matadi-Leopoldstad nog maar 10 kilometer lang was. Dat betekent dat de wakkere nonnen genoodzaakt waren dat traject langs de akelige karavaanroute te doorlopen (zie ons vorig en ook dit nummer van deze Nieuwsbrief). En dan spreken we nog niet van de protestantse zendelingen die wellicht nog een stuk vroeger ter plekke gearriveerd waren.

Deze Gabrielle, de heldin van het voorgestelde verhaal, is niet de eerste de beste : zij stamt om te beginnen uit een select milieu : haar vader, Edmond Deman, is uitgever en animator van een lees- en discussieclub waar heel wat opmerkelijke personages over de vloer komen : Maurice Maeterlinck, Emile Verhaeren, Fernand Khnopff, Theo Van Rysselberghe, Félicien Rops, om er maar enkele te noemen. Daarbij is zijzelf ook een meisje met ambitie : ze wil zich inwijden in de wetenschappen en ook Afrika speelt in haar hoofd.

Een en ander valt in de plooi als op een dag in het kantoor van vader Deman een briljante jonge officier over de drempel komt, ene Albert Sillye, die reeds twee diensttermijnen in Congo-Vrijstaat achter de rug heeft. Het vervolg laat zich raden : onze Gabrielle verliest er meteen het hoofd bij en het komt al snel tot een verloving. Na een korte vrijage moet Albert zijn dienst in Afrika hervatten, wat resulteert in zo'n 300 tedere brieven...die onze auteur weet te ontdekken in het Afrikamuseum te Tervuren.

Maar op 2 juni 1904 is het eindelijk zo ver. Die dag verlaat de ss Anversville de kade aan het Steen te Antwerpen : dat is meteen de huwelijksreis van het jonge paar en de aanvang van Gabrielle's Congo-avontuur. Het boek levert ons ettelijke honderden pagina's boeiende lectuur op, waarin de levensomstandigheden in de eerste jaren van de 20° eeuw, zowel in het Brussels burgerlijk milieu als aan de oevers van de Congostroom op prangende wijze tot nieuw leven worden gewekt.

We moeten er wel rekening mee houden dat we met een geromanceerde biografie te doen hebben en het had ons in onze optiek beter uitgekomen dat dit een strikt wetenschappelijke analyse geworden zou zijn, maar we laten ons toch graag meeslepen door het even romantische als boeiende tableau dat ons voor ogen wordt getoverd. Overigens vinden wij in het verhaal een overvloed aan typische details terug die niet anders dan authentieke koloniale belevenissen kunnen zijn. Maar een klein voorbeeldje : Op een dag betrapt zij haar boy erop dat hij de borden van het middagmaal aan het wassen is in de badkuip waar de jongedame kort tevoren haar bad genomen had...

Een interessant aspect van deze roman wordt ons gebracht door de briefwisseling uit de tijd toen ze beiden nog maar verloofd waren en waar het jonge meisje gemeend had even te moeten alluderen op de verhalen die in Europa en niet in het minst in Engeland — waar ze enige tijd verbleven had — de ronde begonnen te doen over de misstanden in de "Vrijstaat". Dat levert haar vanwege haar verloofde een vriendelijke maar toch krachtige repliek op, waarin hij een en ander rechtzet over het afsnijden van handen en meteen laat horen dat hij die verdomde Britten niet in zijn hart draagt.

Al bij al staat men versteld hoe de jonge schrijfster zich de Afrikaanse atmosfeer in de pionierstijd eigen heeft weten te maken. We hebben hier beslist met een natuurtalent te maken en het is bepaald niet moeilijk om verslaafd te raken aan deze frisse en originele literatuur, die klaarblijkelijk wacht op het talent van een vertaler die deze roman tot een boeiende en wellicht succesrijke Franstalige versie zou weten om te werken.

De zware reis van zuster Humiliana (2)

In ons vorig nummer (Nieuwsbrief 45) waren wij van wal gestoken met het opmerkelijke reisverhaal van zuster Humiliana (alias Maria Gijssels uit Oostkamp, behorend tot de Gentse Zusters van Liefde) zoals we dat gevonden hebben in een boek uit 1964, van de hand van professor-Scheutist Marcel Storme, met als titel : "Pater Cambier en de stichting van de Kasai-missie". Onder leiding van de gekende pater DE DEKEN doorreisden een aantal kranige zusters in 1893 een groot stuk van Congo om aan een missiewerking te gaan doen in Mikalayi.

Tussen 19 september en 3 oktober 1893 was het kranige reisgezelschap erin geslaagd de helft van het traject Matadi-Leopoldstad langsheen de beruchte karavaanroute af te leggen. Wij vatten nu de tweede helft van dat zware traject aan. Uiteraard blijven wij trouw aan de sappige gewesttaal waarvan onze kranige en schrijflustige auteur zich in haar brieven aan haar familie bedient.

3 oktober (Ter herinnering : we schrijven 1893 !)

De weg van heden is nogal bergachtig, en in den Congo in den namiddag is een wandelingske doen van 2 Y2 ure is nogal verwarmend.

Ook liep het zweet ons als fonteintjes van het hoofd af. Doch ter eere Gods ! We komen te Mfumfu toe omtrent 5 ure. Wij brengen een goede nacht door.

4 oktober

Wij zetten heel vroeg uit. Er zijn weer bergjes op te kruipen en af te lopen. Dan een beetje in 't draagstoeltje en om 8 ure reeds komen wij te "Mpioka" toe. Een schoon net verblijfje dat ons wel aanstaat, aan een rivier gelegen welkers boorden waarlijk bekoorlijk zijn.

De grond tusschen "Lukungu" en "Mpioka" schijnt heel vruchtbaar te zijn en ook hier en daar zijn er dorpjes die net onderhouden zijn en waar de bevolking nogal bedrijvig is, naar het schijnt...Maar hoe bekoorlijk het plaatske ook ware, toch is het nog te vroeg in den morgen om hier te blijven. Dus verder op. Na nog twee uren gaans komen wij te Kendola toe. Wij installeren ons zo best mogelijk en doen eere aan het noenmaal dat onze koninklijke kok ons gereed maakt. — Ik vraag verschooning dat nog niet aangekondigd te hebben : 't is de zoon van de koning van Nemlao, en de wettige troonopvolger, doch hij verzaakt liever aan zijn koninklijke waardigheid om kok te zijn op de weg der karavanen. Dat brengt hem meer op dan zijn koninklijke inkomsten. Hij heeft ons gisteren op zijn koninklijke schouders over een diepe rivier gedregen... Ja, ja, en hare majesteit de koningin, zijn edele wederhelft, doet ons de eer aan zijne majesteit te vergezellen. Zij draagt heel fier en preusch hare welgevulde mand op het hoofd en stapt goed door. Zij is groot en kloekgespierd.

Hier komen wij in de streek van de olifanten, want dagelijks komen wij een groot aantal mannen tegen met olifantstanden op het hoofd. Een tand weegt soms 50 tot 60 kilog. Hier in deze statie is er niets bijzonders te bespeuren. Wij smullen overheerlijk en begeven ons rond 8 ure te bed.

5 oktober

Rond 6 ure zijn wij reisveerdig en trekken er vandoor met onzen stok. Vandaag zie ik mooie bloemetjes en ik trek er een bouquetje af voor de tafel. Doch die dondersche bloemen gingen toe langs den weg en wilden daar hun lief hertje niet meer toonen. Koppige Afrikaanse bloemen ! Daar heb ik ze moeten wegwerpen.

Wij komen toe te "Kungila" om 8 1/2 ure, nuttigen kaas met cudy-beschuiten, en nu lig ik op mijn bed te schrijven dat het een plezier is, om mij eens goed uit te rusten. Hier dicht bij de statie van "Kungila" is een Belgische soldaat begraven die bezweek aan de Africaanse koorts. Verscheidene kroonen lagen of hongen op zijn graf. Zelfs was er een steenen grafzerk, waar in gouden letteren de naam van de afgestorvenen te lezen was. Wij storten een gebed voor zijn zielerust en begeven ons naar huis. 's Avonds een concert van alles wat wij kennen. Doch onmogelijk hier te slapen... Djieken, muskieten of muggen, vlooiën, enz. Al dingen die niet en deugen houden ons hier wakker. Wij groeten met volle vreugde de eerste morgen-klaarte en wippen vol vreugde het bed uit.

6 en 7 oktober

Hier hebben wij afscheid genomen van Mijnheer ANTOINE van "Lukungu", die ons tot hier vergezeld heeft. Hij was op het punt naar België in te schepen, maar nu moet hij nog een maand en half de dorpen rondreizen om de chefs in bedwang en gehoorzaamheid te houden.

Gisteren kwam een chef een geitje brengen aan Mijnheer Antoine, om in zijn goede gratie te staan zeker, en wij hebben het al te samen smakelijk opgesmuld.

Wij hebben goede weg. Wij zien den Congostroom in de verte. En ook hier staan groote en welige boomen op sommige plaatsen, 't welk een bekoorlijk uitzicht oplevert. Na 21/2 ure gaans komen wij aan eene statie met name "Nsona", gelegen aan eene rivier bezoomd met weelderig groen. Wij dachten onze reis voort te zetten omdat het nog zoo vroeg was, doch onze dragers waren achter gebleven omdat er markt was. Onmogelijk ze op een marktdag voort te krijgen. Onzen koninklijken kok was ook ter markt gebleven. Te Lukungu hebben wij ook eens ter markt geweest, doch in mijn leven heb ik niets smeeriger gezien. Alle waren liggen op den grond, gelijk welke, chikwang, visch, zoete pataters, palmnoten, kiekens en nog vele dingen die ik niet en ken. Daar zitten smeerige wijven op, waar men met geene tang naar zou grijpen. Ze zijn afzichtelijk en stinken als de pest. Ze vetten hun haar, doch toonen het nooit de kam. 't Lijkt juist als schapenwolle die in klodden geplakt is van den drek. Te "Lukungu" hadden ze verscheidene zulke vrouwen om de statie schoon te maken. Ze zeggen dat die hun haar niet mogen afsnijden zolang als hunnen vent leeft... Luizig, smeurig, ge kunt niet meer. En nochtans zijn het ook redelijke schepsels Gods, waar hij eene ziel ingestort heeft. Oh ! heeft God ons bemind en hoe moeten wij hem bedanken van in een katholijk land van brave en kristene ouders opgevoed geweest te zijn | Wanneer men hier dat vuile, lage, onwetende volkje ziet, begrijpt men dat oneindig beter. Bid veel voor die ongelukkigen, opdat God hun bermhertig weze.

Vandaag heb ik mijn oud stieltje eens mogen hernemen. 't Was eene ware voldoening voor mij. Na eten rusten wij een weinig, wij passeeren eenen overheerlijken nacht en vervolgen den 7sten oktober om 6 uren onzen weg tot aan "Nsundi", waar wij om 9 ure toekomen. s'Achternoens komt hier nog een witte toe, Mr BERGER. Wij nemen samen ons noenmaal, om 4 ure "s'il vous plaît", lijk al de "gens comme il faut". Wij bewonderen de bedrijvigheid van de negers die heel den dag door franjen maken voor hun pagne of kleed. Een pagne is een enkele schrooi goed die zij rond de lenden dragen,

het overige van 't lijf onbedekt. Ik dacht of het misschien feestgewaden waren die zij mieken, doch nauwelijks aaneengenaaid en uitgefruiseld sierden zij zich ermee en plakten er met hun achterste in het zand. 't Is hier de verkeerde wereld : de vrouwen gaan op 't land werken en de mans naaien. Heel den dag door haalt men hout bijeen om 's avonds vuur te hebben, want de mans liggen rond het vuur te slapen. De nachten zijn te koel. Ik denk dat het ook voor de muggen is, om ze door de rook te verdrijven.

Rond 3 ure komt er een wind op en pere DE DEKEN, voorzichtigheidshalve, zendt zijnen moustiek om alle die vuren te dooven, want onze hut zou wel door de gensters kunnen vuur vatten, want die zijn al in droog gras. Niettegenstaande alles slapen wij toch goed.

8 oktober

Oostcamp kerremesse. Ik dacht al heel vroeg op Moeders goede koekestuiten en wenschte er wel een te hebben. Zalige Kerremesse aan geheel de familie. 't Is wel Zondag maar wij hebben het geluk niet de H. Mis bij te wonen. Wij zetten onze reis voort, komen 5 witte tegen die in hamak ofwel te voet waren. Rond 9 1/2 ure komen we te Inkisi, de eerste statie van het district Leopoldville. Men zet ons over in pirogue. 't Is een vrij brede stroom die niet vele min als honderd meters breed schijnt. Hier hebben wij een net geplaasterd huisje, doch altijd zonder deuren, met eetzaal en twee slaapkamers, "tout ce qu'il faut". Hier zijn veel Bangala's toegekomen die niet benauwd zijn van menschevlees te eten. Daarom hebben zij fijn gescherpte tanden. Zij zijn bestemd voor de Antwerpsche tentoonstelling van 94. Zoodus, als gij daar kijken gaat, zult gij daar dezelfde menschen zien die wij hier te Inkisi bewonderd hebben. Zij zijn getatoueed op hun voorhoofd en zijds de ogen zijn bloemen ingesneden. De vrouwen dragen anders niet als een dikke breede franje rond de lenden.

Wij passeren onze tijd met eten en slapen, want men deugt nievers voor. 's Avonds zingen we eenige liedekens en begeven ons ter rust.

9 oktober

We komen te "Nzenghi" toe reeds om 8 1/2 ure en denken, omdat het nog zoo vroeg is, onze reis voort te zetten tot de naaste statie. Doch onze koppige negers wilden maar niet. 't Is morgen weer marktdag en dan is het onmogelijk ze verder te krijgen. In de buurt van Inkisi is een waterspruit ter hoogte van 90 meters, zegt men. Als het maar waar is ! We kunnen ze toch goed horen van hier en zien ook eene lange witte waterstreep zich op de bergen aftekenen. Aangename lommer in de bosschen, dat doet deugd in de brandende zonnestralen. Te "Zwenghi" kwam de vrouw van den chef ons eieren en ananassen brengen. We hebben ze tot de peel toe opgegeten, zoodanig waren wij door den dorst gekweld.

10 oktober

Wij komen om 12 1/4 ure te "Luila" toe. De streek welke we nu doorreizen schijnt heel vruchtbaar te zijn. Ook is zij wel bewoond; Wij zijn na die marche van 6 1/2 ure geen pijp tabak waard. Wij zijn juist goed om te slapen. De weg van heden wordt gemeenlijk slechts in twee dagen afgelegd.

11 oktober

Heden hebben wij nog eens vijf uurkens af te leggen. Wij gaan voorbij de statien "Mfumu Mbe" en "Mfumu Nkoko". Wij zien vele negerdorpen langs den weg. Wij hebben een berg te beklimmen gehad vanwaar wij gansch de streek bewonderen

konden, zoo hoog was hij dat alles als in eenen put beneden lag. Wij komen gezond en fel te “Selembao” toe en zijn er geenszins kwaad om. Hier is ons verblijf midden in een dorp gelegen. Ook komen alle nieuwsgierige bewoners ons bewonderen, wel een half uur lang. Zij hadden een bijzonder groot gedacht van pere DE DEKEN, omdat hij zoo rijk was dat hij een heele karavaan vrouwen had. Die hebben toch geen het minste begrip van godsdienst. Dat zouden ze zeker niet goed aaneenschakelen, als men hun den religieuzen staat zou beginnen uit te leggen. Ge moet weten, rijkdom bestaat hier in vele vrouwen. Den eenen trekt naar den anderen weg, zoodat we eindelijk gerust onze chiquen kunnen uittrekken.

12 oktober

Heden komen we aan het einde onzer eerste voetreis. Eerw. Heer DE DEKEN zendt zijn boy naar de stad met de tijding dat wij aankomen. Wij komen aan eene lange dreef en breed genoeg om met zes neveneen te gaan. Daar troppen onze dragers bijeen en allen beginnen zoo maar uit eene keel te zingen, te roepen en te tieren. Dat zet onze lachspieren zoodanig in beweging dat pere DE DEKEN wel meende of we zoo eensklaps tukkenzot geworden waren.

Zoo deden ze ons ingeleide tot in de stad. Wij waren vooren aan, met onzen ezel tusschen ons, die ook blijde was van zijn streek terug te zien. Hij liet zijn blijde hi ha hooren, 't was concert en festival.

Te Leopoldstad en Brazzaville

In het hotel gekomen zijnde, na een weinig gerust te hebben, zijn wij onder geleide van den doctoer en de ondercommissaris naar ons verblijf getrokken. 't Was nogal redelijk ver. Ik meende of ze ons aan het uiteinde der wereld gingen leiden. Eindelijk zijn wij er. Ge zoudt niet raden waar. In de protestantse missie, in een onbewoond huis. Mr. SIMS lag te bed met de koorts. Hij deed zijn spijt uitdrukken ons niet te kunnen komen groeten. In zijn bezoek van 's anderendaags drukte hij zijn spijt uit ons niet beter te kunnen ontvangen, door zijne ziekte er zich niet hebbende kunnen mede bezig houden. Hij bewijst ons alle diensten welke in zijn macht zijn, geeft ons kiekens, groensels, hij heeft ons zelfs reeds een geit gegeven. Mochte de goede God, die een glas water in zijnen naam gegeven niet onbeloond laat, hem de gratie geven van in den rechten weg te werken voor de zaligheid der zielen. Hij heeft ons ontvangen, niet uit eigenliefde of baat, maar uit kristen zin en gevoel, enkelijk ter liefde Gods.

Ons huis is heel schoon gelegen, uitzicht hebbende op den Congo-stroom, versierd met vele schone bloemen.

De verleden week hebben wij een bezoek weest afleggen naar de Fransche zusters van Brazzaville. De moeder was nogal erg ziek. Zij zal moeite hebben om nog te herstellen. Dan zijn we naar de Missie der Paters gegaan. 't Is daar dat Mgr. AUGOUARD, bisschop van Brazzaville, verblijft. Wij hebben het geluk gehad zijnen zegen te ontvangen en zijnen ring te kussen. Hij heeft ons gans zijne Missie afgetoond. Wij hebben zijne kathedraal bewonderd, die gans in Afrikaansche steen opgemetst is en met Afrikaansche kunst langs binnen bekleed. 't Is waarlijk iets grootsch en prachtigs. Als men het niet gezien heeft, zou men het moeilijk kunnen gelooven. Zij hebben een zestigtal kinderen en de zusters een veertigtal.

Lieve beste Moeder, broeders en zusters, 't is den laatsten brief die ik voor nieuwjaar toesturen kan. Dus maak ik er gebruik van om u allen samen, alsmede al mijn vrienden en kennissen een zalig en gelukkig en voorspoedig nieuwjaar te wenschen, met alle gunsten en gaven van den Goede Heer. Bid veel voor mij en voor de ongelukkige zwarten waarvoor ik u ter liefde Gods verlaten heb. Ik van mijnen kant bidde alle dagen voor u en voor alles waarvoor gij 't liefst hebt dat ik bid. Ik ben wel ver van u verwijderd, doch het is dezelve Goede Jezus hier als bij u, en die weet best wat gij en ik nodig heb. Moeder, als 't u belieft, een kruiske. Uw immer liefhebbend kind en zuster,

Zr. Marie Humiliana
Leopoldville, 22 oktober 1893.

Tot zover deze familiale brief van zuster Humiliana. Voor het vervolg van dit verhaal verwijzen wij naar ons volgend nummer. Uit de pers geknipt

Uit de pers geknipt

Waarde redactie,

Woordverbod

Van Bambi Ceuppens (De Standaard 4 september) mag ik niet meer schrijven: "Ik hoorde tamtangeluid komen uit vele hutten in de jungle. De muziek werd gespeeld door diverse stammen, o.m. Hottentotten. Als blanke slaaf genoot ik ervan". En toch doe ik het, als protest tegen semantische dictatuur.

Filip Reyntjens

Aanvullende lijst van ontvangen bijdragen

(Met hartelijke dank)

De h. Ampe-De Maziere, Gent
De h. Avonds-Vandemoortele, Vosselaar
De h. P. Beckers, Schoten
De h. Daelman-Moens, Liedekerke
Mevr. M. De Bruyne, Roeselare
Mevr. M.-B. Degel, Jabbeke
E.P. D. Delabie, De Panne
De h. D. Hennaert, 1030 Brussel
De h. W. Ingels, Maldegem
De h. H. Lodewyckx, Oostende
De h. N. Pype, Brugge
De h. Uyttenhove-De Lodder, Heist a/Zee
De h. A. Van den Abbeele, De Haan
De h. R. Vandenbussche, Lendelede
Dr. R. Van Herreweghe, Oostende
E.P. L. Verbeek, Lubumbashi
Deh. M. Vlassenroot, Dendermonde

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

Beeldje Tabwa (Oost-Katanga) (Verzameling KMMMA)

Beeldje Tabwa (Oost-Katanga) (Verzameling Kmma)